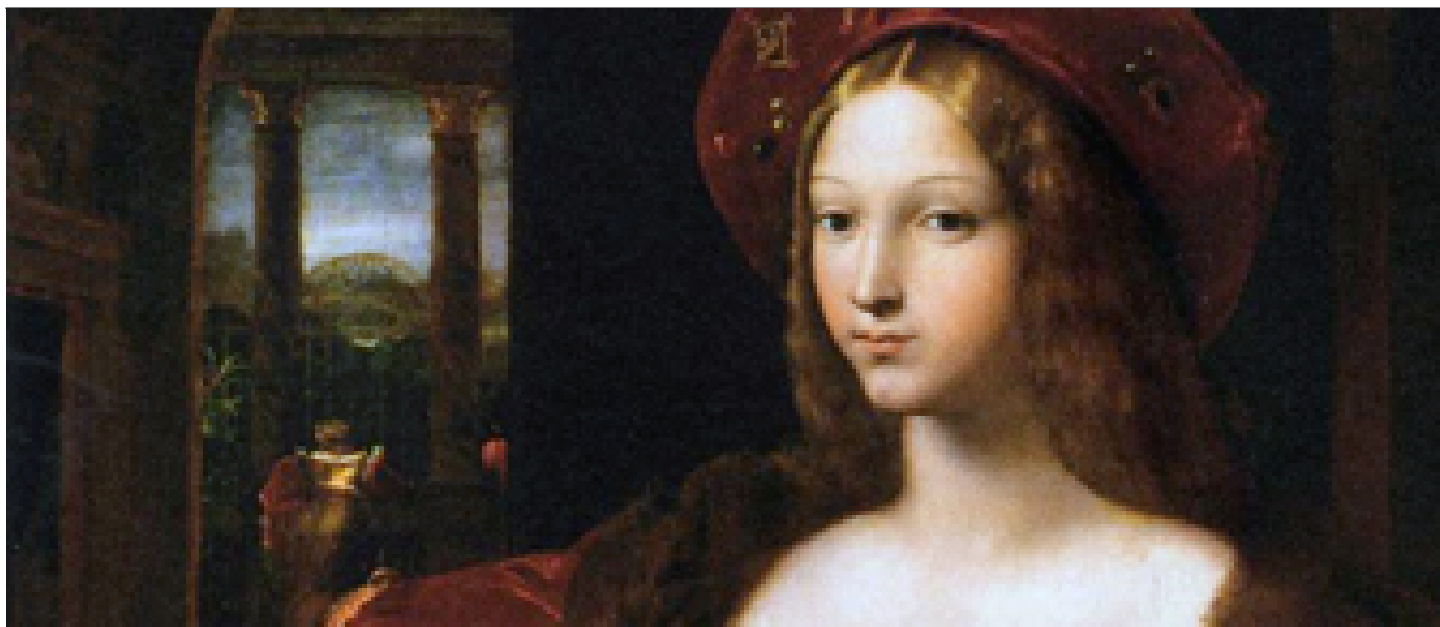

L'esperit del Palau de Requesens

Autor: José Enrique Ruiz-Domènec

Data de publicació: 03-12-2012

Un quadre atribuït a Rafael d'Urbino, posa en contacte directe aquest pintor amb el virregnat català de Nàpols i la ciutat de Barcelona

El passejant pel Barri Gòtic que s'endinsi en un carreró que surt de la plaça de Sant Just es trobarà, per sorpresa i satisfacció seva, amb el Palau de Requesens, un dels racons més bonics de Barcelona. Al rastell d'entrada, un rètol indica que actualment aquest palau és la seu de la Reial Acadèmia de Bones Lletres, una venerable institució fundada el 1700 per un grup d'il·lustrats que es van autodefinir com a desconfiats. Un cop al pati, resulta recomenable pujar l'escala i trucar a la porta, encara que només sigui perquè us deixin entrar en una de les sales, justament la que està situada a l'interior de la torre romana, perquè allà, entre les fotografies dels últims presidents d'aquesta venerable institució, trobareu el retrat d'una dona que posa de cara, mostrant un escot generós i un vestit napolità elegant de final del segle XV. A la mirada, un aire de tristesa malenconiosa, ressaltat per unes galtes enrojolades que li donen aquesta pàtina de bellesa intemporal ja evident a les mans de dits llargs, la dreta amb un escorç forçat que ofereix seguretat a qui el realitza.

Qui és aquesta dama? Els entesos en retrats de les dones del Renaixement, els viatgers que degusten els museus d'Europa, potser descobreixin que alguna vegada l'han vist en un altre lloc, en concret en una de les sales de pintura italiana del Museu del Louvre. I els qui en conservin viva memòria recordaran que, sota el retrat, la fitxa diu: Rafael, la virreina de Nàpols. No s'equivoquin. Al Louvre hi ha l'original (bé, en realitat quan escric aquestes línies és al Prado a la magnífica exposició sobre Rafael) i al Palau Requesens una còpia feta per Antonio Barón, que es va penjar allà un 3 de juny del 2004, en homenatge a aquesta dona que fou la propietària de la casa. Però, llavors, qui és la dama del retrat?

Les investigacions més recents han confirmat l'opinió de Giorgio Vasari, el biògraf dels pintors, que es tracta d'Isabel de Requesens i Enríquez, que als vint-i-dos anys (potser vint-i-tres) va posar per Giulio Romano, deixeble de Rafael, que va fer els dibuixos preliminars d'aquest retrat tan superb que després van ser executats a Roma, al taller de Rafael. A les darreries de la tardor del 1518 ja es podia contemplar el retrat al taller esmentat per a satisfacció dels que hi

acudien. Un d'aquests visitants va ser el cardenal Bernardo Dovizi da Bibbiena, que el va adquirir per regalar-lo al rei Francesc I de França, que el va conservar a la seva pinacoteca personal fins que aquesta es va convertir en el fonament de l'ulterior Museu del Louvre.

Isabel de Requesens pertanyia a una família catalana important que havia apostat pels Trastàmara a la guerra civil, i que a final del segle XV vivia molt de prop i intensament la política de Ferran el Catòlic, probablement el més insigne membre d'aquesta dinastia, almenys segons el parer de Gracián (que és un bon parer). Per part del seu pare descendia de Galceran de Requesens, comte de Palamós, Trivento i Avellino, i baró de Calonge, que havia tingut un paper decisiu a la presa de Màlaga al capdavant de les galeres de la Generalitat de Catalunya; i per part de la seva mare Beatriz Enríquez i Velasco s'emparentava amb les cases reials d'Aragó i Castella. El seu matrimoni el 1506, a la mort del seu pare, amb el seu cosí Ramon Folc de Cardona-Anglesola de Bellpuig, la va unir al destí d'aquest home, virrei de Nàpols (vegeu requadre). Va ser així com Isabel de Requesens es va convertir en virreina de Nàpols. Va unir el talent i la gràcia a un conjunt de dones que en aquells anys vivien a la cort napolitana, a les quals no els hauria importat gens ni mica portar el vestit de vellut amb què Isabel es va retratar. De fet, moltes ho van fer, la qual cosa va donar lloc a nombroses còpies d'aquest mateix retrat disseminades pels museus d'Europa.

L'octubre del 1509 Isabel es troba al costat del seu marit al Castel Nuovo a Nàpols, el magnífic arc triomfal del qual, que servia de porta d'entrada, havia ordenat construir Alfons el Magnànim. Als salons es comentava la seva gran bellesa, tan característica, d'altra banda, de les dones Enríquez. Poc després el seu marit era nomenat virrei de Nàpols en substitució del comte de Ribagorça; un germà per l'altre, postil·la el cronista i diplomàtic venecià Marin Sanudo sempre tan ben informat. L'ambient que es respirava en aquesta cort queda perfectament descrit a la novel·la sentimental d'autor anònim "Qüestion de amor de dos enamorados".

La presentació en societat d'Isabel va tenir lloc en un torneig convocat pel seu marit, el virrei, el 1511, i hi va anar Filonico d'Alicarnasseo, que es feia anomenar Castriota, que prenia notes per al que havia de ser l'obra de la seva vida: "Vite de diverse illustrissime persone". Va ser Castriota l'encarregat de difondre les llegendes urbanes que van envoltar Isabel: les dolentes i les bones.

Entre les primeres, la calúmnia que la virreina patia d'halitosi provocada per tenir una dentadura en mal estat; entre les segones, una història relacionada amb Fernando d'Ávalos, marquès de Pescara, espòs de Vittoria Colonna, condotiero famós i refinat seductor, que li va regalar un collaret de perles; un ressò d'aquesta admiració es troba en un manuscrit de la Biblioteca Nacional de Nàpols on es descriu a Isabel com "bella fra belle e delle belle in cima".

Aquesta predisposició d'ànim per la vida cortesana no li va impedir el desig de ser mare. Isabel va tenir quatre fills del virrei: el primogènit, Antoni, el 1513; després Maria, de la qual es perd la memòria; a la qual segueix Beatriu, que mor als carotze anys i, finalment, el petit Ferran, l'hereu dels títols del pare. Isabel va morir el 5 de març del 1532, a l'edat de trenta-sis anys, i el cos va reposar a l'església de Santa Annunziata a Nàpols.

El marit d'Isabel era el seu cosí Ramon Folc de Cardona-Anglesola de Bellpuig, fill de Castellana de Requesens i d'Antoni Folc de Cardona-Anglesola, encara que se sospita que potser era fill natural de Ferran el Catòlic. El rei li va donar suport en la seva carrera militar al nord de l'Àfrica, on va obtenir alguns èxits. Va ser nomenat virrei de Nàpols. En aquesta qualitat, l'abril del 1512 va dirigir l'exèrcit de la Lliga a les portes de la ciutat de Ravenna, que era assetjada pels francesos. Allà es va trobar amb Gastó de Foix, que el va vèncer en tota regla pel millor ús de l'artilleria de campanya i, sobretot, perquè la infanteria espanyola, sense un líder carismàtic al capdavant com havia estat el Gran Capità, resultava vulnerable als atacs de la cavalleria francesa, com va comentar el mateix Maquiavel a "El Príncep". Aquest fracàs va ser silenciats en el seu full de serveis, motiu pel qual en morir se li va construir un magnífic mausoleu de marbre de Carrara al seu poble natal de Bellpuig, obra de l'escultor Giovanni Merlano da Nola.

José Enrique Ruiz-Domènec

extret de: La Vanguardia (enllaç a l'article)